stratégiaváltás sikeres végrehajtására.

A tudomány és felsőoktatás műhelyeiben tevékenykedő szakértelmiségtől, agrárszakmai, szakmapolitikai kutató és oktató műhelyektől joggal elvárható, hogy

– saját eddigi oktatási, kutatási, fejlesztési tevékenységük kritikai újraértékelése alapján hajtsanak végre valódi, tartalmi stratégiaváltást az agrártudomány, -kutatás és -felsőoktatás terén;

– dolgozzanak ki a többfunkciós mezőgazdaság, a környezet- és tájgazdálkodás szempontjainak megfelelő, saját tradícióinkból táplálkozó és tájaink eltérő adottságaihoz illeszkedő gazdálkodási rendszereket, és ezekre oktassák mai hallgatóikat, a jövő agrárértelmiségét;

– tájékoztassák és győzzék meg a szakmai, szakmapolitikai és politikai döntéshozó és végrehajtó elitet e stratégiaváltás szükségességéről , társadalmi hasznáról és elkerülhetetlenségéről;

– a gazdák felkészítésével segítsék e nagyléptékű stratégiaváltás, minőségi rendszerváltás sikeres végrehajtását.

Végezetül, de egyáltalán nem utolsósorban mindezek közhírré tételét várjuk attól a médiától, amely

– felelősséget érez a vidék és a vidéki emberek sorsa, a természet és a táj megőrzése iránt;

– megérti, hogy „város és vidék közös sorson osztozik”[4], ezért

– segíteni akar a vidék minőségi fejlesztésében és egy új társadalmi szerződés létrehozásában.

A bemutatott jövőkép megfontolása és a vázolt feladatok végrehajtásának haladéktalan megkezdése valamint ehhez a szövetségesek megnyerése segíthet abban, hogy a természeti környezetet valamint a vidék társadalmát érintő folyamatok ne vegyenek katasztrofális irányt. Ha a vidék és az agrártársadalom érdekében nem történnek gyors lépések, akkor több százezer család kerülhet végveszélybe, és a multinacionális tőkeérdekek alapján berendezkedő monokultúrás, iparszerű, tömegtermelő tőkés nagybirtok uralkodóvá válása esélyt sem ad a nemzetbiztonsági jelentőségű élelmiszer- és élelmezésbiztonságunk megteremtésére, függőségünk, kiszolgáltatottságunk csökkentésére, a környezet, a természet értékeinek megóvására és a vidék társadalmának megerősítésére. Ennek történelmi felelősségét nincs mód másra áthárítani, és káros következményeit az egész társadalom fogja hosszú időszakon keresztül viselni!

A hitelpiac és a hitelkockázat alakulása a romániai bankszektorban

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA

A banki tevékenységben a befektetési műveletek közül a hitelezési műveletek a legfontosabbak mind a tevékenység mérete, mind a profithoz való hozzájárulás szempontjából.

Egyetlen olyan kockázat sincs, amelyik annyira a bankhoz kötődne, mint a hitelezés kockázata. A bank átvállalja a piac és a piaci befektetők helyett a hitelfelvevőkről a piacon rendelkezésre nem álló információk összegyűjtését, azok elemzését, a hitelkockázat felmérését és kezelését. A bank hitelkockázata az információhiány csökkentéséről és az információk helyes értékeléséről szól. A bank feladata, hogy a hitelügyletek teljes kockázatát felmérje és a lehető legteljesebb mértékben felfedje. Nem a kockázat vállalása veszélyes, hanem az, ha figyelmen kívül hagyják a meglétét.

A hitelkockázat a legnyomatékosabb kockázat, ami az utóbbi két évben a román bankrendszert érintette a hitelezési tevékenység növekedése[5] következtében. Elemzésem célja a romániai hitelkockázat alakulásának vizsgálata a 2000–2004 közötti időszakban.

Tanulmányom első felében a romániai hitelpiacot elemeztem, megvizsgálva a hitelállomány denominációs, tulajdoni forma, ágazat valamint futamidő szerinti megoszlását. A dolgozat második felében a hitelkockázat alakulását tanulmányoztam a következő mérőszámok segítségével: kétes és hátrálékos hitelek részaránya a hitelportfólióból, hitelkockázati ráta valamint céltartalék/összes hitel aránya.

A romániai hitelpiac elemzése

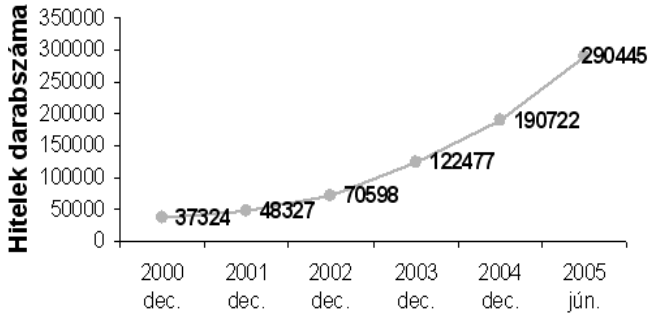
Az utóbbi években a romániai hitelpiac számottevő átalakuláson ment keresztül, a bankrendszer legdinamikusabban fejlődő részévé válva. A 2000 és 2004 közötti időszakban a hi-

[4] Vidéki Térségek Európai Kartája (1996)

[5] 2004 végén a bankrendszer aktíváinak 46%-át a hitelállomány alkotta

telállomány 4,97-szeresére nőtt, 978 000 milliárd lejről 4 863 249 milliárd lejre (folyó áron).

A folyósított hitelek száma a vizsgált időszakban robbanásszerűen megugrott: 37 324-ről (2000 december) 290 445-re (2005 június) – lásd 1. ábra.

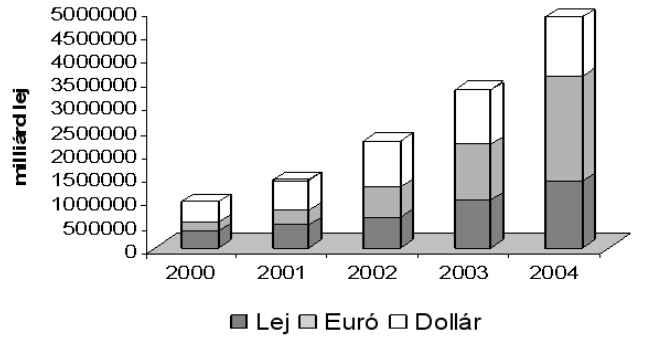

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

1. ábra: A hitelek számának alakulása 2000–2005 között

A következőkben arra a kérdésre keresem a választ, hogy a hitelállomány mekkora és milyen mértékben nőtt, illetve hogy a hitelállományon belül mi az, ami a leginkább fejlődött.

A hitelállomány denominációs összetételét vizsgálva (2. ábra) megállapíthatjuk, hogy az utóbbi időben Romániában is egyre inkább teret nyert a deviza alapú hitelezés. 2000-ben a deviza alapú hitelállomány 62,67% volt (ebből 17,46% euró, 44,52% dollár és 0,69% más valuta), 2004-ben viszont 70,96%-ra nőtt a devizahitelek aránya (ebből 45,24% euró, 25,50% dollár és 0,22% más valuta). Megfigyelhető, hogy a lej- és dolláralapú hitelek helyét egyre inkább átveszik az euróalapú hitelek.

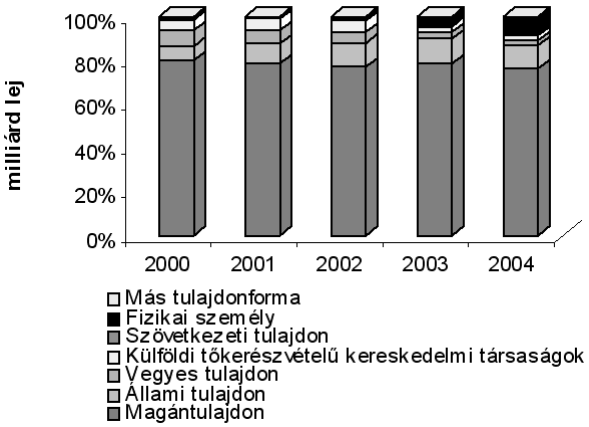

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

2. ábra: A hitelállomány denominációs összetétele 2000–2004 között

A hitelállomány túlnyomó részét (79,74%-át 2000-ben, 75,12%-át 2004-ben) a magántőkéjű vállalatoknak folyósított hitelek alkották.

A 2000–2004 közötti időszakban a fizikai személyek hitelezése egyre inkább teret nyert (lásd 3. ábra). 2000-ben a lakossági hitelek a hitelállomány 0,46%-át, míg 2004-ben már a 8,36%-át alkották. A lakossági hitelállomány 2/3-át a fogyasztási hitelek, 28,4%-át pedig az ingatlan és jelzáloghitelek alkotják.[5]

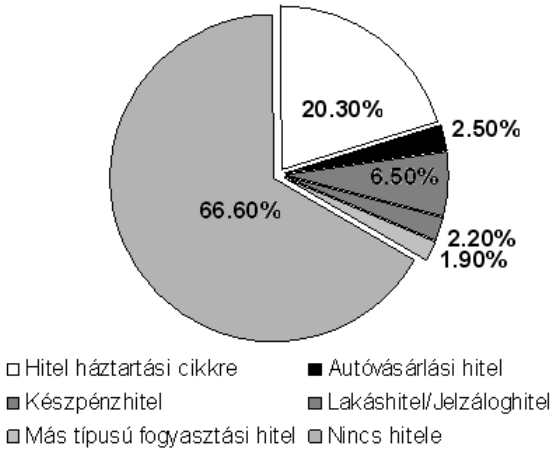

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

3. ábra: A hitelek tulajdonforma szerinti megoszlása 2000–2004 között

A vegyes tulajdonú és a külföldi tőkerészvételű vállalatok hitelezése az elemzett időszakban háttérbe szorult.

A Daedalus Consulting kutatása szerint 2004-ben a megkérdezett háztartások (935) 20,3%-a vett fel hitelt háztartási cikkekre, 6,5%-a készpénzhitelt, 2,5%-a autóvásárlási hitelt, 2,2%-a lakáshitelt/jelzáloghitelt, 1,9%-a pedig más típusú fogyasztási hitelt[6], amint azt az alábbi ábra is mutatja. A megkérdezett háztartások legnagyobb része, 66,6%-a még nem vett fel hitelt 2004-ben, viszont a jövedelmek növekedésével ez az arány csökkenni fog a következő időszakban.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

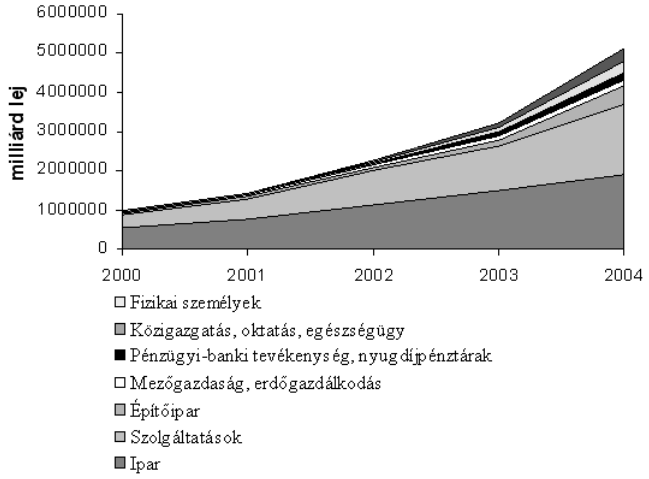
3. ábra: A hitelek tulajdonforma szerinti megoszlása 2000–2004 között

A hitelek ágazati megoszlását (lásd 5. ábra) vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az ipari ágazatnak nyújtott hitelek hitelportfólióbeli részaránya 55,34%-ról (2000) 35,45%-ra

[5] RNB, Éves jelentés 2004, 89. oldal

[6] Capital újság, 2005. február 24., 8. szám, 13. oldal

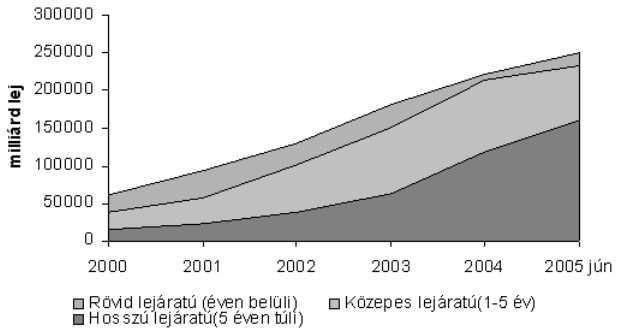
(2005 június) csökkent. A szolgáltatási és az építőipari ágazatnak folyósított hitelek aránya nem változott számottevően az elemzett időszakban. Növekedett a pénzügyi-banki ágazatban tevékenykedő szereplőknek (0,8%-ról 5,9%-ra), a közigazgatásnak, oktatásnak és egészségügynek nyújtott hitelek részaránya (0,3%-ról 5,1%-ra). A legnagyobb növekedés a lakossági hitelágban volt tapasztalható.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004

5. ábra: A hitelek ágazati megoszlása a 2000–2004 közötti időszakban

A hitelállomány futamidő szerinti megoszlását vizsgálva (lásd 6. ábra) megállapíthatjuk, hogy az elemzett időszakban a rövid lejáratú hitelek a hitelállomány 53,38%-áról 38,89%-ára csökkentek, a közepes lejáratú hitelek aránya pedig 33,06%-ról 36,08%-ra nőtt. A hosszú lejáratú hitelek növekedtek a legdinamikusabban, a hitelportfólió 13,56%-áról 25,03%-ára.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

6. ábra: A hitelek futamidő szerinti megoszlása 2000–2005 júniusa között

A hitelezésen belül eltolódás tapasztalható a főleg devizában denominált hosszú futamidő irányába.

A lakossági bankszolgáltatások terén mutatkozó legmarkánsabb tendencia, hogy a viszonylag kedvező makrogazdasági környezet fennmaradása esetén a háztartások likviditási korlátjának oldódásával párhuzamosan jelentős hitelállomány-bővülés, azon belül is elsősorban az ingatlanhitelek dinamikus növekedése várható. A jelenlegi rendkívüli mértékű növekedési ütem hosszabb távon való esetleges fennmaradása azonban a kockázatok szignifikáns növekedésével járhat, többek közt a hazai lakosság kisebb adósságviselő képessége miatt.

A vállalati piac telítettsége nyomán kialakult éles verseny, csökkenő jövedelmezőség miatt a bankok egyre nagyobb érdeklődéssel fordulnak a lakossági piac felé. A verseny erősödésével a reálkamatok mérséklődése várható, ami újabb lökést adhat a fogyasztási és egyéb hitelkeresletnek.

Jelentősebb növekedés várható a korábban kockázatossága miatt elhanyagolt kis- és középvállalkozások hitelezése terén. A kis- és középvállalkozások esetében a cég túlélése és fejlődése a korlátozott számú megrendelők igényeinek gyors és rugalmas kielégítésétől függ. Ehhez azonban arra is szükség van, hogy a vállalkozás váratlan események felmerülésekor gyorsan és mérsékelt költséggel forráshoz tudjon jutni. A kis- és középvállalkozások számára hagyományosan a legfontosabb külső finanszírozást a bankhitelek jelentik, mivel a tőkepiaci forrásbevonás túlságosan drága, illetve elérhetetlen számukra.

A hitelkockázat alakulása Romániában 2000–2005 júniusa között

A követelésminősítés a hitel élettartama során rendszeresen bekövetkező esemény. Valamennyi hitelt egy meghatározott osztályba sorolják. A különböző osztályok különböző szintű veszteség-intervallumoknak felelnek meg, és ennek megfelelően képezik az egyes hitelek értékvesztését. Az előírt minősítési kategóriák alapján beszélhetünk problémamentes, külön figyelendő, átlag alatti, kétes és rossznak minősített követelésekről.

A különböző kategóriákba sorolt hiteleknek az összes állományhoz viszonyított aránya már jól jelzi a bank által vállalt hitelkockázatot:

– a problémamentes hitelek magas (átlagosan 95–100%-os aránya) jelentősebb kockázat nélküli portfóliót sugall;

– a külön figyelendő tételek aránya a „normál” hitelekhez képest nagyobb kockázatot jelez;

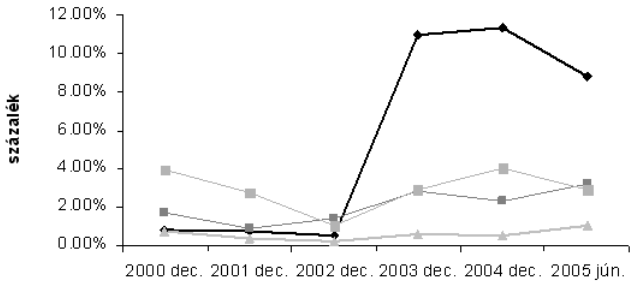
– az átlag alatti hitelek növekvő aránya a portfólió várható rosszabulására utal;

– a kétes és rossz követelések esetlegesen magas aránya jelzi a banki hitelportfólió magas kockázatát.

Romániában 2000-ben a hitelállomány 92,76%-a volt

problémamentes, ez az arány 2005 júniusára 84,06%-ra csökkent. A külön figyelendő hitelek a hitelállomány 0,85%-áról 8,81%-ára növekedtek az elemzett időszakban.

A nem teljesítő hitelek állományának a teljes hitelállományhoz viszonyított arányának növekedése kockázatosabb hitelportfólióra utal.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000-2004, Havi jelentés 2005 június

7. ábra: A problémás hitelek hitelállományhoz viszonyított arányának alakulása

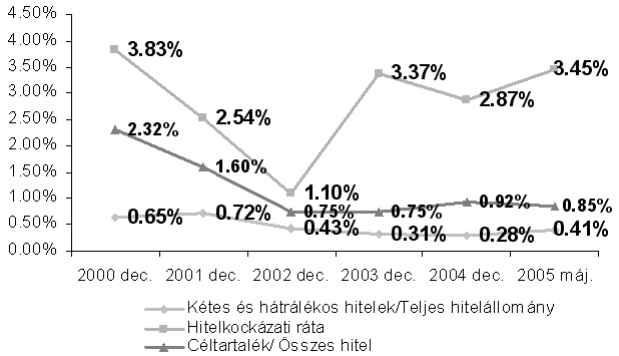
A hitelkockázati mérőszámok (lásd 8. ábra) az elemzett időszakban a következőképpen alakultak:

– a kétes hitelek hitelállományhoz viszonyított aránya 0,65%-ról 0,41%-ra csökkent;

– a hitelkockázati ráta (Kétes és rossz követelések/Összes követelés) 3,83%-ról 3,45%-ra csökkent;

– a céltartalék/összes hitel aránya 2,32%-ról 0,85%-ra csökkent.

A mutatószámok értékének a csökkenése a bankrendszer paramétereinek javulását jelzi, valamint a bankok érdeklődésének a növekedését egy minőségi hitelportfólió eléréséhez.

Forrás: RNB, Éves jelentés 2000–2004, Havi jelentés 2005 június

8. ábra: Hitelkockázati mérőszámok

2004 végén a hitelkockázat legfontosabb mérőszámai a legkisebb értéket érték el a RNB 2002/5-ös szabályzatának bevezetése óta[7], aminek a következtében szigorúbb kritériumokat vezettek be az adósok minősítésére.

A RNB szerint a hitelkockázat-kezelésben elkövetett hibák a következők voltak:

– a bankok belső normáinak kevésbé óvatos előírásai a hitelnyújtásra, a garanciákra vonatkozóan;

– a hitelek nem megfelelő osztályozása;

– a bankkal speciális kapcsolatban levő személyek kedvező feltételek melletti hitelezése;

– a garanciák nem időbeli vagy nem teljes biztosítása stb.

A bankszektort a hitelezési kockázatok dinamikus felépülése jellemzi, és várható, hogy ez a trend rövid- és közép távon folytatódni fog. Mind a vállalati, mind a háztartási szektorral szembeni kockázatvállalás növekszik.

Az egyre erősödő verseny mellett a bankok számára egyre nehezebbé válhat a „retail" ügyfelek hitelei hosszabb távú kockázatának pontos kezelése.

A másik nagyon fontos kockázati tényező, hogy mind a háztartások, mind a vállalatok esetén már meghatározó részesedéssel bír a devizahitelezés. A devizahitelek növekedését a kamatkülönbözet nagysága, a lejhiteleknél alacsonyabb törlesztendő részlet és a devizakínálat megerősödése okozza.

Az ügyfelekért folytatott erősödő verseny miatt a bankok egyre kevésbé lesznek képesek a fiatal, rövid múlttal rendelkező ügyfeleknél, főleg a kisvállalatoknál, a kockázatokat megfelelően érvényesíteni az árazásban.

Irodalomjegyzék:

1. *** *Általános bankszakmai ismeretek*. Nemzetközi Bankárképző Központ, 2002.

2. *** RNB, Éves jelentés, 2000–2004.

3. *** RNB, Havi jelentés, 2005 június

4. Brendea C. Zamfirescu M. – Dăeanu V. – Ghiță M.: *Riscul și performanța creditului bancar în România*, CNI „CORESI", București, 2001.

5. Dănilă N. – Berea A. O.: *Management bancar: fundamente și orientări*, Editura Economică, București, 2000.

6. Sauders A.: *Financial Institutions Management: as Modern Perspective*, McGraw-Hill, 2002.

7. Trenca I.: *Performanțe și riscuri bancare*, Facultatea de Științe Ecnomice și Gestiunea Afacerilor ,Cluj-Napoca, egyetemi jegyzet, 2003–2004.

[7] A RNB 2002/7-es szabályzata által módosított